

Bednář, Tobiáš

[Buben, Vladimír. Francouzsko-český a česko-francouzský slovník]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 1966, vol. 15, iss. A14, pp. 225-227

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100427>

Access Date: 26. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ticularité des articulations consonantiques, sa syllabation et s'il y en a, aussi la durée ou la prolongation des éléments phoniques. Warnant repose sa syllabation des mots simplement sur l'observation des faits et avoue qu'elle est souvent arbitraire.

Le Dictionnaire de la Prononciation française de Warnant est un bon expédient pour ceux qui s'occupent de la langue française et il faut avouer qu'il a suffisamment réussi son intention de créer un ouvrage pratique, précis et autant que possible complet.

Marie Josková

Vladimír Buben: **Francouzsko-český a česko-francouzský slovník.** — Třetí přepracované vydání připravili dr. Milada Bubnová a dr. Vladimír Horejší. Praha, 3. vyd. 1961. — Státní pedagogické nakladatelství. Stran 1240. Cena váz. 37 Kčs.

Vedle odborných slovníků, které vyšly v poslední době (J. Dubský, *Česko-francouzský hospodářský slovník*, Orbis, Praha, 1955 a *Francouzsko-český technický slovník* — autorský kolektiv, Praha 1963, SNTL) zaujímá velice důležité místo 3. vyd. Bubnova *Francouzsko-českého a česko-francouzského slovníku*, protože je určen nejširšímu kruhu čtenářů.

V čele tohoto díla je stručná francouzská mluvnice, jež obsahuje vhodné přehledy pravopisu, výslovnosti a tvaroslovi se seznamem nepravidelných sloves a jejich časováním, k němuž se u hesel slovníku odkazuje hvězdičkou.

Slovní zásoba je rozhojněna v obou částech — francouzsko-české i česko-francouzské — o nová hesla, o výrazy lidové a argotické, přihlíží se v ní ke rčením aktuálním, k hospodářské a ideologické terminologii, ke zkratkám a zkráceným slovům i k neologismům (*samoobsluha, obrazovka* aj.) Frazeeologie je tam zvláště bohatá, najdeme tam velmi zdařilé překlady obrátit a rčení často užívaných a nesnadno tlumočitelných.

Státní pedagogické nakladatelství mi předložilo v r. 1959 k recenzi předběžný koncept nového vydání Bubnova slovníku, ale konečnou redakci jsem neobdržel k prohlédnutí, protože ji už nakladatelství recenzentům neposlá. Když jsem pak pročítal nový výtiisk z r. 1961, shledal jsem, že upravovatelé neakceptovali mnohé z mých připomínek z r. 1957 (ve Sborníku filosofické fakulty UJEP) a v recenzi z r. 1959. Tak např. *bérce* je zase *la jambe*, a ne: *tibia* m., *os tibial* m., (*podkolení*) *bas* m. *de la jambe*; *oběživo* n. *moyen en circulation* — místo: *numéraire* m. aj. (*kabát, obléka, plitkаницe, pramen vlasů*). Dále jsem zjistil, že u některých slovík je opět jen přibližné vysvětlení významu, často dlouhý opis nebo překlad francouzské definice, druh toho a toho sorte de... apod. místo příslušného ekvivalentu nebo stručného a výstižného opisu, jak to žádá dvoujazyčný slovník určený k překládání. Jak má čtenář přeložit např. *beaucoup de poulpes*, když najde heslo *poulpe* f. „druh hlavonožce (Octopus)“ místo: *poulpe* f. „chobotnice“, nebo když v obdobné situaci objeví: *yeuse* f. „druh dubu rostoucího kolem Středozeemního moře (Quercus ilex)“ místo: *yeuse* f. „česvina“ f. (možno též přeložiti zelený dub, protože má listí zelené i v zimě). Tak je tomu ještě např. ve francouzsko-české části u *baba* m., *cumulus* m., *naphthalinard* m., *renonciataire* aj.

Náplň některých obsažených hesel je lépe a přehledněji upravena než ve 2. vyd., a to číslováním významových odstínů, ale příklady užití nejsou vždy správně zařaděny do příslušných čísel, např. u hesel *bruit*, *carte*, *charge*, *coeur*, *effet* aj. Číslovati by bylo třeba u *dresser*, *faute*, *imprimer* aj.

Krom toho jsem nalezl v novém vydání četné nepřesnosti, omyly a vážné tiskové chyby. Tak ve francouzsko-české části doporučuji tyto opravy: *abdominal* „břišní, abdominální“ — ne: zadní. — *abeille* f. *reine*, a. *femelle*, ne: *abeille femelle reine*. — *amiante* m. „bílý azbest, amiant“. — *antique* m. „antická díla, antiky“; a. f. „antika“ f. „starožitnosti“ f. — *aplomb* m. l. „svísllost“, ne „souvislost“. — *Athènes* f. s. — *audience* f. „sluch“? — nedoloženo. — *bronzer* 2. „opalovati do hněda“, ne „osmahnouti“ = opáliti se, býti opálený“. — *cantatrice* f. „slavná, operní pěvkyně“. — *chaise* f. a *porteurs* „židle, křeslo na nosítkách, nosítková židle“, ne jen „nosítka“. — *cheville* f. „nástavek verše“ (ne „nastavovaný verš“). — *chou-navet* m., *chou-rave* m. „brukev, kedluben“. — *cirrus* m. „řasa, vláknitý oblak“. — *citadin* m. „měšťan, člověk z města“, ne „měšťák“. — *claquement* m. „plesání“? snad to má být „pleskání“. — *chochet* m. ? snad: *cochet* m. — *cohérence* f. ne *coherence* f. — *col* m. 3. (*d'une montagne*) „horské sedlo (soutěska = defilé m.) — *commande* f.: škrtněte: 2. (techn.) „cené, krokodýlí slzy“. — *condamnation* f.: vynechte *passer c. sur qn* „odpustiti komu vinu.“ Nouveau Larousse Universel: „C'est à tort qu'on emploie souvent cette expression au sens de: ne pas tenir rigueur, pardonner.“ — *connaissance* f. „(sebe)vědomí“? snad je to vědomí o sobě, *perte de c.* „ztráta vědomí, bezvědomí“. — *conséquent* 2. „velký, významný“ — *zavrhuj* N. Lar. U.: „Cet adjectif ne doit jamais être employé dans le sens de „considérable, important“. — *cotylédonné*: *plante* ~ e „rostlina dložná, s dlohou (krytosemenné = angiospermes)“. — *cour martiale*,

ne *marțial*. — *crémaillère*: *pendre la c.*, ne *prendre la c.* — *croupe* f. 1. „koňský zadek, kříž“; *en c.* „vzadu za jezdcem, na zadku“; 2. „hřbet (horský)“, ne „sedlo“ — *délasser* (z námahy), „znaviti námahy“; *se d.* „odpočinouti si, zotaviti se (z námahy)“ — *pyrèthre* m. „bertrám, pertrám“ (Pyrethrum parthenium je odrůda bertrámu, heřmánek velkokvětý). — Na str. 236 schází začáteční *d* u slov: *déloyauté*, *déluré*, *démailleur*, *démailloter*.

Toto by byla jen asi třetina všech nepřesností, které jsem našel v části francouzsko-české. Výslovnost by měla být udána u slov: *eczéma*, *iceberg*, *ichneumon*, *stentor*. —

Protože v tomto slovníku budou hledati také cizinci, měl by být v této jeho části uveden též rod českých substantiv.

K části česko-francouzské mám tyto připomínky:

Když se vyskytne u českého hesla několik francouzských synonym nebo významových odstínů, bývá jejich smysl a užití vysvětlen českým doplňkem v závorce zcela vhodně, ale ne všude; tak např. bude třeba doplniti u těchto: *bouffe* f. „orage“ m., (zvl. na moři) „tempête“ f., (krátká) „tourmente“ f., (orkán) „ouragan“ m. — *dostati* (co nám patří) „recevoir“, (oč žádáme, usilujeme) „obtenir“, (získati) „gagner“; podobně u slovesa *obdržeti*. — *jednání* n. (postup, chování) „procédé“ m., *maniéré* f., *façon* f. „(vyjednávání) „traitement“ m., *négociation* f. (divad.) „acte“ m. — *jeskyně* f. „grotte, caverne“ f., (divé zvěře) „antre“ m. — *naplniti* „(r)emplir“, (až do vrchu) „comblér“, (fig. vykonati) „accomplir“ (un devoir). — *nepatrnost* f. (malost) „petitesse“ f., *exiguïté* f., (bezvýznamnost) „insignifiance“ f., *futilité* f., *peu d'importance* (věc) „bagatelle“ f.; obdobně by bylo třeba upravit: *neslušný*, *neštěstí*, *obecný*, *obchod*, *obnoviti*, *odbor*, *oddělení* *odpadnutí*, *opraviti*, *osvítiti*, *otázati se*, *otisknouti*, a jinde, kde se tak nestalo.

Číslování významových odstínů, když je příslušenství hesla obsáhlé, není vždy provedeno; tak může být doplněno u těchto: *chut* f. 1. (smysl) „goût“ m., 2. (chtivost) „envie“ f., (k jídlu) „appétit“ m., *dobrou ch.* „bon a.“ 3. (vkus) „goût“ m., *býti komu po chuti* „être du g. de qn“, 4. (příchut) „saveur“ f., *pokrm bez ~i* „un mets sans s.“ — *jíti* 1. „aller“, atd., 2. „macher“, 3. „venir“, 4. „passer“, 5. „suivre“ atd s příslušnými citáty, 6. „prendre“, 7. ostatní příklady. — Podobně i jinde: *kraj*, *lítost*, *náklad*, *nedostatek*, atd.

Synonyma nejsou vždy správně řaděna; nejdříve má býti slovo základní, nejvíce užívané, a pak teprve odstíny; tak např. *hora* f. (masivní, rozlehlá) „montagne“ f., (vrch strmý nad okolím, osamoceny) „mont“ m. (Mont-Saint-Michel), a ne „mont m., montagne f.“ — *skála* f. (masivní) „roche“ f., (strmá) „rocher“ m. (tvrdá) „roc“ m., a ne obráceně: „roc m., rocher m., roche f.“

Zbytečně jsou citována jako synonyma např. *perversité* f., *dépravation* f. „špatnost“ f.; to jsou jen druhy špatnosti; každá špatnost není ještě zvrhlost.

Dále doporučuji v česko-francouzské části tyto opravy: *aktivum* n. (sloves) „forme active“ f. — *aréna* f. (zápasisté) „arène“ f., (divadlo, amfiteatr) „arènes“ f. pl. — *debatér* m. „discuteur“ m. — *disertace* f. „dissertation“ f., (doktorská) „thèse“ f. — *dopalovati koho* „échauffer la bile à qn“, „la bile“. — *doplňk* m. „complément“ m. — (*complètement* m. = doplňování n., *accent aigu*, *adverbium complètement*, *accent grave*). — *drůbežnictví* n. „élevage de volailles“ (aviculture f. je chov ptáků vůbec). — *duše f. z celé d.* „de toute son âme“ patří dále, kde se opakuje: *faire qc de tout* (?) *âme* (coeur), *de grand âme* (coeur); opravte: *de toute âme*, *de tout coeur*, *de grand coeur*. — *frekvencí* *výsvětlění* „cetrificat“ m. — *hadice na zalévání* „tuyau m. d'arrosage“, ne: *d'arrosage*. — *hrdlořez* m. „égorgeur“ m. — *Hřeb* m. (večera, výstava) „clou“ m. (d'une soirée, d'une exposition). — *Cheville f. ouvrière* = sloup, opora podniků, principal agent ou mobile d'une entreprise. — *hydroplán* m. *hydravion*. — *kabát* m. „veston“ m., (po pás, sportovní) „veste“ f. — *kalvárie* f. „calvaire“ m., ne „calvarie“. — *klíčka* f. „petite cage“ f. — *koleno* n.: vynechte *branchement* m., to je odbočka, přípojka roury, koleno je ohyb roury, tedy: *coudé* m. — *korrektura* f.: sloupcová „e. à colonnes“, stránková „é. à pages“. — *koupaliště* n. „bains“ m. pl., (kryté a v zimě vytápěné) „pisoine“ f. — *kropáč* m. (na konev) „pomme f. d'arrosoir“ (arrosoir m. = kropič konev). — *křížek* m. „petite croix“ f.; (10 let) „deux lustres“ m. pl. (lustre m. = 5 let, křížek m. = 10 let). — *kuchařka* f.: „cuisine f. bourgeoise“ = domácí kuchyně, patří asi pod heslo „kuchyně“. — *kůl* m. (stavební) „pilot“ m. (pilotis m. = kolí, řada kolů, ensemble des pilots que l'on enfonce). — *kurzivka* f. „italique“ m., ne: f. — *kvarta* f. (hud.) „quarte“ f., ne: quatre f. — *květináč* m. „potm. à fleurs“, ne: de fleurs. — *láhev* f. polní „gourde“ f., ne: gorde. — *lázeňský* (ústav apod.) „balnéaire“, *lékař* „balnéologue“ m., (sezona) „des eaux“, (thermal se říká o teplicích, thermes m. pl. též). — *lesnatý* „boisé (region -e)“, (forestier = lesní, lesnický). — *lešiti* „lisser“, ne:

¹ Ve svých připomínkách se opírám hlavně o doklady z těchto slovníků: Dictionnaire de l'Académie française. 8e édition. Paris, 1932. — Larousse du XXe siècle. Paris, 1928—1933. — Nouveau Larousse Universel, Paris, 1949. — Dr. Václav Machek, Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Praha, NČSAV. — Dr. František Novotný, Latinsko-český slovník. Praha, StPN, 1955. — Příruční slovník jazyka českého ČSAV.

liser. — *letadlová loď* „porte-avions“ m. — *lístek potravinový* (celý průkaz) „carte f. (feuille) d'alimentation“; (útržek) „ticket“ m., chlebový l. „t. de pain“. — To by byla jen čtvrtina oprav, které bych mohl doporučit v této části slovníku.

Tisk má také vady: některá písmena jsou nejasná, jen poloviční, některá vypadla úplně, zvláště t. Tak čteme: stěblo n. fé u místo fétu m., vzítí ô er místo ôter, bocard m. dr ič místo drtič, botaniste m. bo anik, ros linopisec aj. Tyto vady jsou možná jen v některých výtiscích.

Závěrem dodávám, že upravovatelé tohoto slovníku vykonali záslužnou práci tím, že předložili veřejnosti dílo velice potřebné. Budou-li v příštím vydání provedeny úpravy, jež navrhuji, myslím, že mu to jen prospěje.

Tobiáš Bednář

Úvody do studia kavkazských jazyků

Kavkazské jazyky představují — jak známo — skupinu jazyků málo významnou z hlediska praktického, zato však velmi důležitý objekt zkoumání obecné jazykovědy. Otázky jejich původu a příbuzenských svazků musí zajímat i každého, kdo se zabývá dějinami Předního Východu a středomořské oblasti, neboť zde se snad skrývá klíč k řešení takových otázek jako problém původu Sumerů, předindoevropských národností Malé Asie, egejské oblasti, Pyrenejského poloostrova apod.

Pomůckou uvádějícího do studia těchto jazyků není zatím mnoho. Pomineme-li starší — velmi těžko přístupné — ruské práce (Schiefner, Uslar), zůstávala jediným spolehlivým zdrojem informací o kavkazských jazycích kniha *A. Dirra Einführung in das Studium der kaukasischen Sprachen* (Leipzig 1928). Stručnější poučení o kavkazské problematice skýtaly též některé statě v časopisech, např. článek *V. Poláka L'état actuel des études linguistiques caucasiennes* v *AOr* 18 (1950), s. 383—407. — Nyní máme k dispozici tři nové pomůcky tohoto druhu. Jedna z nich vyšla ve sbírce *Handbuch der Orientalistik* (Bd. 7, Leiden—Köln 1963): *G. Deeters, Die kaukasischen Sprachen*; tuto práci známe bohužel jen bibliografických údajů. — Nový úvod do kaukasologie vychází nyní konečně v SSSR. Potřeba takového úvodu se již dávno cítila: srovn. např. naši zprávu o sovětské diskusi o genetických svazcích kavkazských jazyků ve *SFFBU E-1* (1956), s. 198—203. Místo úvodu do grovnávací mluvnice iberokavkazských jazyků, který tehdy sliboval ve svém příspěvku A. Čikobava, vyšla nyní utílá knížka *G. A. Klimova Kavkazskije jazyki* (Moskva, Izd. Nauka, 1965; 112 str.).

Výklad o kavkazských jazycích je tu rozdělen do sedmi kapitol. První z nich skýtá všeobecné informace o kavkazských jazycích. Dováme se tu mj., že těchto jazyků je 36 a že jimi mluví celkem asi 5 milionů lidí. — Druhá kapitola obsahuje typologické (fonologické, morfologické) charakteristiky různých skupin kavkazských jazyků: západní, jižní a východní (tato zahrnuje i „nachské“ jazyky). — Třetí kapitola pojednává souhrnně o shodách a rozdílech mezi skupinami. Rozdíly jsou až nápadně velké i uvnitř jednotlivých skupin: tak např. rozdíl mezi abchazštinou a adygštinou lze prý přirovnat k rozdílu mezi ruštinou a němčinou! Rysů společných všem jazykům je naproti tomu poměrně málo: výskyt abruptivních (glotalizovaných) souhlásek, ergativní konstrukce apod. Mizivě malý je počet bezpečně dokázaných lexikálních shod (jen asi 20 lexikálních jednotek společných všem skupinám kavkazských jazyků). — Na tato zjištění navazuje čtvrtá kapitola, věnovaná otázce genetických vztahů mezi jednotlivými skupinami. Tvoří kavkazské jazyky od původu jednu rodinu anebo tu máme co dělat se dvěma, třemi nebo dokonce čtyřmi samostatnými rodinami? Ve své odpovědi na tuto otázku se Klimov především snaží dokázat, že neexistuje uzavřená skupina severokavkazská, stojící v protikladu ke skupině jižní (obecně rozšířená domněnka: N. Trubeckoj, G. Dumézil aj.!). Jihokavkazské (kartvelské) jazyky spíše tvoří jakýsi most mezi skupinou západní (severozápadní) a východní (severovýchodní)! Genetickou sounáležitost všech kavkazských jazyků nelze za současného stavu bádání dokázat. Snad se to podaří příští generaci badatelů; v opačném případě je třeba se spokojit se zjištěním, že kavkazské jazyky tvoří „jazykový svaz“. — Za této situace jsou předčasné všechny pokusy sblížit kavkazskou skupinu jako celek s kterýmkoli jiným jazykem světa (baskičtinou apod.). Takovému hledání mimokavkazského příbuzenstva je oprávněné pouze u jednotlivých jazyků (nebo dílčích skupin), např. společných rysů abchazštiny s protochazštinou apod. (srovn. *SFFBU E-1*, s. 201). — O kavkazských jazycích se často tvrdí, že si uchovály ve své fonické a morfologické struktuře daleko více archaických, primitivních rysů než kterýkoli jiný jazyk (N. J. Marr, J. Ginnecken aj.); neoprávněnost tohoto tvrzení ukazuje K. v páté kapitole své práce. — Šestá kapitola se zabývá systémy písma, jichž se užívalo (a užívá) pro kavkazské jazyky. Zajímavé jsou tu mj. údaje o jazyce a písmě kavkazských Albánců (snad předků dnešních